

پیشگفتار

خدا را سپاس می‌گوییم که پس از سالها انتظار سرانجام برنامه‌ی درسی دوره‌ی کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی با همت و تلاش جمعی از همکاران متعهد و علاقه‌مند تغییراتی اساسی یافت؛ ان‌شاءالله که نهضت ادامه یابد و این تغییر و تحول شامل دوره‌ی کارشناسی ارشد و دکتری نیز گردد. مجموعه‌ی حاضر برگزیده‌ای از اشعار چهار تن از شاعران برجسته‌ی قرن پنجم و ششم هجری (حوزه‌ی عراق و خراسان) - انوری ابیوردی، جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی، ظهیرالدین فاریابی و کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی - است که برای اولین بار در برنامه‌ی درسی رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی گنجانده شده و حاصل تغییرات جدید است.

بدیهی است تهیه‌ی دیوانهای حجیم هر چهار شاعر، یا حتی یکی از آنها، برای دانشجویان جوان مقدور نیست. بدین سبب این مجموعه جهت آشنایی مقدماتی دانشجویان فراهم شده است.

در این مجموعه به ترتیب تاریخی از هر شاعر چند قصیده و چند قطعه به تناسب تعداد قطعات دیوان هر یک و نوع مضامین اشعار آنها و نیز چند غزل و رباعی انتخاب شده است؛ بدین صورت که نخست مختصری در باب زندگی، احوال و آثار هر شاعر آمده، پس از آن نمونه‌هایی از اشعار او ذکر شده است. در فصل آخر شرح لغات، ترکیبات، تلمیحات، آیات و احادیث و روایات در حد نیاز دانشجویان و نیز توضیح برخی ابیات آمده است. اشعار منتخب به ترتیب از دیوان انوری، تصحیح مدرس رضوی؛ دیوان جمال‌الدین اصفهانی، تصحیح وحید دستگردی؛ دیوان کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی، تصحیح حسین بحر العلوم؛ دیوان ظهیرالدین فاریابی، تصحیح امیرحسن یزدگردی انتخاب شده‌اند.

البته انتخاب شعر از دیوان هر چهار شاعر مورد نظر کاری بس دشوار بود چون اغلب اشعار این شاعران در مدح و ستایش امرا و وزرا و بزرگان است و برگزیدن اشعاری که کمتر به مدح و ستایش پرداخته باشند به سختی انجام گرفت، به‌ویژه در مورد اشعار انوری با وجود کتاب ارزشمند مفلس کیمیافروش از استاد فرزانه جناب آقای دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی و اشعار منتخب ایشان که حقیقاً بهترین و زیباترین اشعار انوری است سختی کار دوچندان شد.

در معنی و شرح لغات و ترکیبات غالباً از فرهنگ فارسی (معین)، لغت‌نامه دهخدا، فرهنگ نفیسی، آندراج، بهار عجم، فرهنگ جهانگیری، غیاث‌اللغات و المنجد استفاده شده است.

در آغاز قرار بود قصاید منتخب به طور کامل آورده شوند تا دانشجویان و خوانندگان بتوانند با ویژگیهای زبانی، سبکی و مضامین و مفاهیم اشعار مورد نظر بهتر و بیشتر آشنا شوند؛ اما با توجه به اینکه مخاطبان این گزیده‌عموماً دانشجویان سالهای دوم یا سوم رشته زبان و ادبیات فارسی هستند، قصاید طولانی به 30 تا 40 بیت تقلیل یافت.

انتخاب تعداد اشعار در قالبهای مختلف، برحسب تعداد اشعار هر شاعر در هر قالب شعری و ارزشهای ادبی و اجتماعی آن بوده است. به عنوان مثال قطعات انوری در مقایسه با قطعات سه شاعر دیگر، از هر حیث بهتر و ارزنده‌تر هستند، لذا قطعات بیشتری از او انتخاب شده است اما از ظهیرالدین فاریابی با اینکه حدود 106 قطعه در دیوانش آمده، به این دلیل که غالباً در مدح و ستایش امرا و بزرگان است و ارزش اجتماعی کمتری دارد، قطعه‌ای گزینش و نقل نشده است.

شایسته است از خانمها سمیرامیس ابراهیمی و نسیم ترهنده و آقای احمد بهنامی که مطالب مربوط به زندگی‌نامه این چهار شاعر را تهیه کرده‌اند صمیمانه تشکر و قدردانی کنم همچنان از خانم دکتر کمائی‌فرد که این کتاب را بازخوانی و ویرایش کرده‌اند سپاسگزارم.

کاظم دزفولیان

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی